

75

OBWIESZCZENIE MINISTRA FINANSÓW

z dnia 29 lutego 1984 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 26 lutego 1982 r. o opodatkowaniu jednostek gospodarki uspołecznionej.

1. Na podstawie art. 8 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 21 grudnia 1983 r. o zmianie niektórych ustaw wprowadzających reformę gospodarczą (Dz. U. z 1983 r. Nr 71, poz. 318 i z 1984 r. Nr 13, poz. 58) ogłasza się w załączniku do niniejszego obwieszczenia jednolity tekst ustawy z dnia 26 lutego 1982 r. o opodatkowaniu jednostek gospodarki uspołecznionej (Dz. U. Nr 7, poz. 55), z uwzględnieniem:

- 1) zmian wprowadzonych ustawą z dnia 29 grudnia 1982 r. o urzędzie Ministra Finansów oraz urzędach i izbach skarbowych (Dz. U. Nr 45, poz. 289),
- 2) zmian wprowadzonych ustawą z dnia 21 grudnia 1983 r. o zmianie niektórych ustaw wprowadzających reformę gospodarczą (Dz. U. z 1983 r. Nr 71, poz. 318 i z 1984 r. Nr 13, poz. 58)

i z zastosowaniem ciągłej numeracji artykułów, ustępów i punktów.

2. Podany w załączniku do niniejszego obwieszczenia jednolity tekst ustawy nie obejmuje następujących przepisów:

- 1) ustawy z dnia 26 lutego 1982 r. o opodatkowaniu jednostek gospodarki uspołecznionej (Dz. U. Nr 7, poz. 55):

a) art. 51 ust. 1 w brzmieniu:

„1. W latach 1982 i 1983 nie stosuje się opodatkowania podatkiem obrotowym obrotów ze sprzedaży jednostkom gospodarki uspołecznionej artykułów inwestycyjnych.”

b) art. 52—55 w brzmieniu:

„Art. 52. W ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 1980 r. Nr 9, poz. 26 i Nr 27, poz. 111) w art. 196 w ust. 2 w pkt 11 po wyrazach: «z wyłączeniem» wyrazy: «zobowiązań podatkowych i» skreśla się.

Art. 53. 1. Traci moc dekret z dnia 21 września 1950 r. o opodatkowaniu przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej (Dz. U. Nr 44, poz. 399), z tym że pozostają w mocy, nie dłużej niż do

dnia 31 grudnia 1982 r., przepisy wydane na podstawie tego dekretu w sprawach:

- 1) zasad opodatkowania podatkami obrotowym i dochodowym działalności gospodarczej organizacji społecznych i zawodowych,
- 2) opodatkowania podatkiem dochodowym jednostek gospodarczych drobnej wytwórczości.

2. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, dostosuje przepisy utrzymanych w mocy aktów wykonawczych do postanowień niniejszej ustawy, uwzględniając odstępstwa wynikające z odrębności zasad systemu ekonomiczno-finansowego jednostek gospodarczych określonych w ust. 1.

Art. 54. Tracą moc przepisy ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o niektórych podatkach i opłatach terenowych (Dz. U. Nr 45, poz. 229), odnoszące się do podatku od nieruchomości, w zakresie uregulowanym w art. 35—38 niniejszej ustawy.

Art. 55. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1982 r.”;

- 2) art. 18 ustawy z dnia 29 grudnia 1982 r. o urzędzie Ministra Finansów oraz urzędach i izbach skarbowych (Dz. U. Nr 45, poz. 289) w brzmieniu:

„Art. 18. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1983 r.”;

- 3) art. 9 ustawy z dnia 21 grudnia 1983 r. o zmianie niektórych ustaw wprowadzających reformę gospodarczą (Dz. U. z 1983 r. Nr 71, poz. 318 i z 1984 r. Nr 13, poz. 58) w brzmieniu:

„Art. 9. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1984 r.”

Minister Finansów S. Nieckarz

Załącznik do obwieszczenia Ministra Finansów z dnia 29 lutego 1984 r. (poz. 75)

USTAWA

z dnia 26 lutego 1982 r.

o opodatkowaniu jednostek gospodarki uspołecznionej.

Rozdział 1

Przepisy ogólne.

Art. 1. 1. Ustawa reguluje opodatkowanie:

- 1) przedsiębiorstw państwowych,
- 2) zrzeszeń przedsiębiorstw i innych organizacji grupujących przedsiębiorstwa państwowe,

- 3) przedsiębiorstw międzynarodowych i innych jednostek gospodarczych utworzonych przez organ administracji państwowej wspólnie z innymi państwami na podstawie porozumienia bądź umowy,
- 4) utworzonych przez przedsiębiorstwa państwowe przedsiębiorstw mieszanych z podmiotem zagranicznym, organizacją spółdzielczą bądź z organizacją społeczną ludu pracującego,

- 5) zagranicznych osób prawnych działających w Polsce na podstawie porozumienia między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a rządami obcych państw,
  - 6) banków, z wyjątkiem Narodowego Banku Polskiego,
  - 7) szkół wyższych i jednostek badawczych,
  - 8) innych niż wymienione w pkt 1—7 państwowych jednostek organizacyjnych, prowadzących działalność gospodarczą,
  - 9) spółdzielni i ich związków,
  - 10) spółek handlowych, w których Skarb Państwa albo jednostki gospodarki uspołecznionej posiadają udział wynoszący ponad 50% kapitału zakładowego,
  - 11) spółek wodnych i leśnych oraz ich związków,
  - 12) organizacji politycznych, społecznych i zawodowych
- zwanych dalej „jednostkami gospodarczymi”.

2. Rada Ministrów, po zasięgnięciu opinii właściwej komisji sejmowej, w drodze rozporządzenia, może uznać za jednostki gospodarcze także inne jednostki gospodarki uspołecznionej niż wymienione w ust. 1.

Art. 2. Minister Finansów, w drodze rozporządzenia, określa zasady i tryb zgłaszania obowiązku podatkowego (rejestracji podatkowej).

Art. 3. 1. Jednostki gospodarcze uiszczają:

- 1) podatek obrotowy,
- 2) podatek od płac,
- 3) podatek od nieruchomości,
- 4) podatek dochodowy

oraz podatki wynikające z odrębnych ustaw podatkowych.

2. Jednostki gospodarcze, w porozumieniu z właściwą izbą skarbową, mogą ustalić, że podatki określone w ust. 1 pkt 1—3 uiszczają zakłady tych jednostek sporządzające bilans.

3. Minister Finansów może wyrazić zgodę na uiszczanie podatku dochodowego przez zakłady jednostek gospodarczych sporządzające bilans.

4. Jednostki gospodarcze są obowiązane do obliczania i terminowego wpłacania należnego podatku bez wezwania organu podatkowego.

5. Urządzenia ewidencji księgowej jednostki gospodarczej powinny zawierać dane potrzebne do ustalenia przedmiotu i podstawy opodatkowania, wysokości należnego podatku oraz uiszczonych z tego tytułu kwot.

Art. 4. Organem podatkowym w sprawach ustalania wysokości zobowiązań podatkowych i poboru podatków, z wyjątkiem podatku od nieruchomości, od jednostek gospodarczych podległych Ministrom Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych jest Minister Finansów.

Art. 5. Odrębna ustawa określa, które podatki stanowią dochód budżetu centralnego, a które budżetów terenowych poszczególnych stopni.

Rozdział 2

Podatek obrotowy.

Art. 6. 1. Opodatkowaniu podatkiem obrotowym podlega działalność gospodarcza, wykonywana przez jednostki gospodarcze, polegająca na:

- 1) sprzedaży (dostawie) wytworzonych przez nie produktów,
- 2) sprzedaży produktów importowanych,
- 3) sprzedaży produktów wytwarzanych bądź importowanych przez inne jednostki gospodarcze, w wypadkach i na warunkach określonych przez Ministra Finansów,

- 4) sprzedaży komisowej,
- 5) zakupie (skupie) produktów określonych przez Ministra Finansów,
- 6) świadczeniu usług (robót), w tym również usług polegających na przewozie, spedycji, wykonywaniu umów agencyjnych i zlecenia, reklamy, wynajmie, wdzierżawianiu lub przechowywaniu rzeczy, organizowaniu i prowadzeniu gier losowych i totalizatorów, usług w zakresie kultury i sztuki oraz usług rozrywkowych,
- 7) organizowaniu imprez.

2. Za sprzedaż produktów wytwarzanych przez jednostki gospodarcze uważa się również sprzedaż wewnętrzną, polegającą na przekazywaniu produktów wewnątrz jednostki gospodarczej, przeznaczonych dla:

- 1) własnych inwestycji,
- 2) biur kompletacji dostaw, sklepów fabrycznych i innych punktów sprzedaży detalicznej prowadzonej przez jednostkę gospodarczą,
- 3) innych celów nieprodukcyjnych.

3. Opodatkowaniu podlegają również:

- 1) nadmierne ubytki produktów określonych przez Ministra Finansów; za nadmierne ubytki produktów uważa się ubytki powstałe w czasie ich produkcji, magazynowania, przerobu, zużycia lub przewozu, zmniejszone o powstające w czasie tych czynności dopuszczalne ubytki, obliczone na podstawie obowiązujących norm,
- 2) zawinione niedobory produktów zakupionych po cenach nie zawierających podatku obrotowego.

4. Za produkty uważa się:

- 1) wyroby gotowe i części produktów, w tym również niepełnowartościowe (pozagatunkowe),
- 2) surowce, półfabrykaty i materiały,
- 3) produkty uboczne oraz odpady określone przez Ministra Finansów,
- 4) w jednostkach skupu — również produkty gospodarki rolnej, hodowlanej, ogrodniczej, sadowniczej, leśnej, łąkowej, wodnej i rybnej,
- 5) w wypadkach określonych w ust. 3 pkt 1 — również produkcję w toku.

5. Opodatkowanie, o którym mowa w ust. 3, stosuje się bez względu na przysługujące jednostce gospodarczej z innego tytułu zwolnienia od podatku obrotowego lub ulgi podatkowe.

Art. 7. 1. Podatnikiem jest jednostka gospodarcza prowadząca działalność gospodarczą polegającą na:

- 1) wytwarzaniu (przetwarzaniu) lub wydobywaniu produktów,
- 2) wykańczaniu, naprawie lub odnawianiu produktów w tym celu nabytych,
- 3) sprowadzaniu produktów z zagranicy (importcie),
- 4) sprzedaży w stanie nie przerobionym produktów nabytych,
- 5) świadczeniu usług,
- 6) organizowaniu imprez

— jeżeli w następstwie tej działalności osiąga obrót polegający opodatkowaniu.

2. Podatnikiem jest również jednostka gospodarcza:

- 1) z tytułu nadmiernych ubytków i zawinionych niedoborów,
- 2) udzielająca, w zakresie swej działalności, innym jednostkom lub osobom fizycznym zamówień na wykonanie produktów z jej własnych materiałów i surowców, które następnie zbywa, lub przyjmująca zamówienia na wykonanie usługi przez inne jednostki lub osoby.

Art. 8. 1. Podstawę opodatkowania stanowi obrót osiągnięty przez jednostkę gospodarczą.

2. Obrotem jest należność:

- 1) za sprzedane produkty — obliczona według cen sprzedaży (cen realizacji),
- 2) za świadczone usługi — obliczona według cen usług, a w wypadku gier losowych i totalizatorów — suma wpłat uczestników tych imprez.

3. W wypadkach określenia stawki podatku obrotowego kwotowo od jednostki produkcji podstawę opodatkowania stanowi ilość sprzedanych lub zakupionych produktów.

Art. 9. 1. Przy opodatkowaniu nadmiernych ubytków produktów za podstawę opodatkowania przyjmuje się wartość nadmiernego ubytku produktu, określoną według cen zbytu

2. Przy opodatkowaniu zawinionych niedoborów produktów podstawę opodatkowania stanowi należność, którą obciążono osobę odpowiedzialną za niedobór.

Art. 10. 1. Przy opodatkowaniu świadczenia usług podstawę opodatkowania stanowi należność (opłata) za usługi, z wyłączeniem wartości materiałów i części zaliczonych zleceniodawcy i wyodrębnionych w fakturze. Wyłączenia tego nie stosuje się do usług objętych cennikiem, jeżeli cena obejmuje również należność za materiały i części zaliczone zleceniodawcy do wartości usług.

2. Jeżeli jednostka gospodarcza przyjmuje zlecenie na wykonanie usługi i powierza jej wykonanie innej jednostce gospodarczej, podstawę opodatkowania jednostki, która przyjęła zlecenie od odbiorcy-usługi, stanowi różnica między należnością wynikającą z faktury wystawionej zleceniodawcy a należnością faktycznego wykonawcy usługi. Obie te należności powinny być ujęte w fakturze w oddzielnych pozycjach. Jeżeli fakturę wystawia tylko faktyczny wykonawca usługi, podstawę opodatkowania jednostki, która przyjęła zlecenie od odbiorcy usługi, stanowi kwota należnej prowizji.

3. Przy sprzedaży komisowej i wykonywaniu umów agencyjnych i umów zlecenia podstawę opodatkowania stanowi suma należnej prowizji oraz innych wynagrodzeń za wykonane usługi.

Art. 11. Do podstawy opodatkowania nie wlicza się:

- 1) kwot, o które zmniejszono pierwotne sumy faktur w wyniku korekt dokonanych w związku z uznaniem reklamacji, ze zwrotami produktów, stosowaniem niewłaściwych cen oraz sprostowaniem pomyłek,
- 2) należności stanowiących zwrot wydatków i kosztów poniesionych w imieniu i na rachunek nabywcy produktów oraz kosztów podróży związanych z wykonaniem usług poza siedzibą jednostki gospodarczej świadczącej te usługi, jeżeli zostaną wyodrębnione w fakturze w oddzielnej pozycji,
- 3) należności za opakowania zakupione przez jednostkę gospodarczą, jeżeli nie są wliczane do ceny sprzedaży produktu,
- 4) dopłat do cen, które jednostka gospodarcza pobiera wyłącznie jako inkasent lub płatnik.

Art. 12. Jeżeli jednostka gospodarcza prowadzi działalność polegającą na wykańczaniu, naprawie lub odnawianiu produktów nabytych w celu ich dalszej odsprzedaży, dla których ustalone są stawki procentowe, to z podstawy obliczenia podatku wyłącza się wartość tych produktów, obliczoną według ceny zakupu, pod warunkiem że nie określono dla tych produktów szczególnej stawki podatkowej, a wartość tych produktów zostanie przez

jednostkę gospodarczą wykazana w rachunku w oddzielnej pozycji.

Art. 13. Za datę dokonania obrotu uważa się:

- 1) datę wykonania umowy, wynikającą z przepisów o formach rozliczeń z tytułu umów sprzedaży, umów dostawy, zlecenia i innych umów pomiędzy jednostkami gospodarki społecznej,
- 2) w wypadkach określonych w art. 6 ust. 2 — datę przekazania produktów; w razie składowania produktów i ujmowania ich w ewidencji w związku ze sprzedażą wewnętrzną jako zapasy materiałów — za datę dokonania obrotu uważa się datę przekazania produktów do magazynu materiałów lub podręcznego magazynu produkcji,
- 3) w wypadkach, o których mowa w art. 6 ust. 3:
  - a) w pkt 1 — dzień, w którym powstał nadmierny ubytek produktu, a w razie niemożności ustalenia tej daty — dzień stwierdzenia ubytku,
  - b) w pkt 2 — dzień, w którym niedobór został uznany za zawiniony.

Art. 14. Obowiązek podatkowy powstaje z chwilą rozpoczęcia przez jednostkę gospodarczą działalności podlegającej opodatkowaniu, a kończy się z chwilą zaprzestania tej działalności.

Art. 15. 1. Stawka podatku obrotowego od sprzedaży produktów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1—3 i pkt 5, wynosi 10% osiągniętego obrotu.

2. Stawki podatku obrotowego od sprzedaży produktów i usług, wymienionych w załączniku nr 1 do ustawy, dla produktów nie mogą być niższe od 25%, a dla usług — 10%. Rada Ministrów, po zasięgnięciu opinii właściwej komisji sejmowej, w drodze rozporządzenia, może w zależności od sytuacji rynkowej ograniczyć wykaz produktów i usług luksusowych.

3. Rada Ministrów, po zasięgnięciu opinii właściwej komisji sejmowej, w drodze rozporządzenia, określa wysokość stawek podatkowych, o których mowa w ust. 2.

4. Minister Finansów ustala stawki podatku obrotowego dla:

- 1) wyrobów przemysłu spirytusowego i drożdżowego, wyrobów winiarskich i produktów przemysłu piwowarskiego,
- 2) soli,
- 3) tytoniu i wyrobów tytoniowych,
- 4) zapalek,
- 5) metali szlachetnych,
- 6) benzyny i oleju napędowego.

5. Stawka podatku obrotowego od:

- 1) świadczenia usług i organizowania imprez wynosi 5% podstawy opodatkowania,
- 2) sprzedaży komisowej wynosi 10% podstawy opodatkowania.

6. Deputaty pracownicze podlegają opodatkowaniu według stawek obowiązujących dla danego produktu.

7. Minister Finansów może ustalać pobór podatku w innej formie niż określona w ust. 1. W szczególności może określać stawkę podatku kwotowo od jednostki produktu, a w odniesieniu do produktów, na które ustalono zarówno urzędowe ceny detaliczne, jak i urzędowe ceny zbytu — w formie różnicy tych cen.

8. Minister Finansów ustala tabelę (taryfę) stawek podatku obrotowego, która jest publikowana.

Art. 16. 1. Stawki podatku obrotowego, określone w art. 15 ust. 1—5, mają charakter cenotwórczy i uwzględ-

niane są jako element kalkulacyjny przy ustalaniu cen produktów.

2. Stawki podatku w ciągu roku są stałe. Jednakże Minister Finansów, na wniosek Ministra do Spraw Cen bądź z własnej inicjatywy, może zmienić stawki podatku, jeżeli zajdzie potrzeba zmiany cen spowodowana sytuacją rynkową bądź uzasadnionym wzrostem kosztów produkcji oraz w wypadkach osiągania przez jednostki gospodarcze zysków nie związanych z efektywnością gospodarowania.

3. Zmiany stawek podatkowych objętych tabelą, o której mowa w art. 15 ust. 8, Minister Finansów może wprowadzić w okresie do dnia 31 października roku poprzedzającego rok podatkowy, z zastrzeżeniem ust. 2.

Art. 17. 1. Przedsiębiorstwa międzynarodowe i inne jednostki gospodarcze, określone w art. 1 ust. 1 pkt 3, uiszczają podatek obrotowy zgodnie z przepisami ustawy, chyba że porozumienie bądź umowa o ich utworzeniu określają odmiennie wysokość i sposób opodatkowania.

2. Przepis ust. 1 stosuje się również do zagranicznych osób prawnych działających w Polsce na podstawie porozumienia między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a rządami obcych państw.

Art. 18. obroty osiągnięte ze sprzedaży produktów i usług na eksport są wolne od podatku obrotowego.

Art. 19. 1. W razie sprzedaży produktów i usług na eksport podatek obrotowy uiszczony w poprzednich fazach obrotu od surowców i materiałów zużytych do ich wyrobu bądź przy świadczeniu usługi podlega zwrotowi.

2. Zasady obliczania oraz tryb zwrotu podatku określa Minister Finansów.

Art. 20. 1. Przedsiębiorstwa handlu zagranicznego uiszczają podatek obrotowy od sprzedaży na rynek krajowy w stanie nieprzerobionym produktów nabytych z przeznaczeniem na eksport, jeżeli cena produktu sprzedawanego jest wyższa od ceny nabycia tego produktu, zwiększonej o marżę (narzuty, prowizje).

2. Wysokość podatku ustala się w formie różnicy między wartością sprzedanych produktów, obliczoną według rzeczywistych cen sprzedaży, a wartością obliczoną według cen nabycia, z uwzględnieniem marż handlowych lub narzutów doliczanych do ceny oraz prowizji wypłaconych odbiorcom zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Art. 21. Jednostki gospodarcze nowo powstałe uiszczają w okresie 6 miesięcy, licząc od pierwszego dnia miesiąca, w którym osiągnęły po raz pierwszy obrót podlegający opodatkowaniu, 80% podatku obrotowego obliczonego od osiągniętego obrotu przy zastosowaniu obowiązujących stawek podatkowych.

Art. 22. 1. Podatek obrotowy od sprzedaży produktów wytworzonych przy użyciu odpadów zamiast surowca pełnowartościowego obniża się o taki procent, w jakim surowiec pełnowartościowy zastąpiony został odpadami.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy produktów, dla których wytwarzania jest ustalona lub powszechnie stosowana określona technologia produkcji przewidująca użycie jako surowca tylko odpadów, oraz produktów wytwarzanych z odpadów, dla których ustalono specjalne stawki podatkowe.

3. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do opodatkowania sprzedaży produktów wytworzonych przy użyciu surowców określonych w załączniku nr 2 do ustawy.

4. Opodatkowanie sprzedaży produktów, o których mowa w ust. 1 i 3, stosuje się pod warunkiem, że:

1) dostawca zaznaczy w fakturze, że dostarczony produkt został wytworzony z surowców odpadowych,

2) użyto własnego surowca odpadowego i fakt ten wynika z ewidencji materiałowej,

3) wydatki i dochody ze sprzedaży zostały w księgo-wości oddzielone od kosztów i dochodów ze sprzedaży pozostałej produkcji,

4) w ewidencji ilościowej zostały wyodrębnione wyroby gotowe z odpadów lub surowców.

Art. 23. 1. Spółdzielnie inwalidów uiszczają podatek obrotowy obniżony o 6 jednostek procentowych w wypadku osiągnięcia przez nie wskaźnika zatrudnienia inwalidów i osób traktowanych na równi z inwalidami, zgodnie z przepisami w sprawie zapewnienia warunków do dalszego rozwoju spółdzielni inwalidów.

2. Spółdzielnie inwalidów, które osiągnęły wskaźnik zatrudnienia niższy od ustalonego w przepisach, o których mowa w ust. 1, jednak nie więcej niż o 10% ogólnej liczby zatrudnionych, uiszczają podatek obrotowy obniżony o 3 jednostki procentowe.

3. Nowo powstałe spółdzielnie inwalidów, zatrudniające inwalidów i osoby traktowane na równi z inwalidami w liczbie nie mniejszej od połowy stanu wynikającego ze wskaźnika, o którym mowa w ust. 1, uiszczają w okresie roku, licząc od pierwszego dnia miesiąca, w którym po raz pierwszy osiągnęły obrót podlegający opodatkowaniu, podatek obrotowy w wysokości połowy podatku przypadającego przy zastosowaniu ulgi przewidzianej w ust. 1.

4. Przepisów ust. 1—3 nie stosuje się, jeżeli w tabeli stawek podatkowych przewidziano dla spółdzielni inwalidów specjalną stawkę.

5. Spółdzielnie inwalidów korzystają z ulg podatkowych przewidzianych w ust. 1 za każdy kwartał, w którym przeciętna liczba zatrudnionych, obliczona jako średnia liczba zatrudnionych w ostatnim dniu poszczególnych miesięcy kwartału, odpowiada warunkom określonym w tym przepisie.

6. Spółdzielnie inwalidów korzystające z ulg podatkowych, przewidzianych w ust. 1, nie tracą prawa do ulg, jeżeli stan zatrudnienia inwalidów i osób traktowanych na równi z inwalidami został zmniejszony przejściowo poniżej ustalonego wskaźnika wskutek przejęcia istniejącego zakładu bądź uruchomienia nowego zakładu, a spółdzielnia osiągnie ustalony dla niej wskaźnik nie później niż do końca miesiąca, w którym upływa okres 6 miesięcy od daty przejęcia istniejącego lub uruchomienia nowego zakładu.

Art. 24. 1. Ulgi podatkowe nie mogą być łączone, z wyjątkiem ulg dla spółdzielni inwalidów.

2. W razie zbiegu uprawnień do ulg stosuje się ulgę najkorzystniejszą.

Art. 25. Zwalnia się od podatku obrotowego działalność polegającą na:

1) sprzedaży na rzecz innych jednostek gospodarki społecznej artykułów zaopatrzeniowych (również kooperacyjnych) i inwestycyjnych, z wyjątkami określonymi przez Ministra Finansów w tabeli, o której mowa w art. 15 ust. 8,

2) sprzedaży produktów i usług, na które udziela się dotacji przedmiotowych,

3) sprzedaży wyrobów wojskowych,

4) sprzedaży produktów gospodarki rolnej, hodowlanej, ogrodniczej, sadowniczej, leśnej, łakowej, wodnej i rybnej, z wyjątkiem sprzedaży produktów wytwarzanych sposobem przemysłowym w ramach tej gospodarki oraz sprzedaży drewna,

- 5) sprzedaży produktów naprawionych lub odnowionych, jeżeli w tym celu zostały nabyte, z wyjątkiem produktów określonych przez Ministra Finansów,
- 6) wynajmie:
  - a) lokali na podstawie decyzji administracyjnej o przydziale lokalu,
  - b) przez zakłady pracy zbiorowych pokojów gościnnych pracownikom jednostek gospodarki społecznej,
  - c) lokali i garaży, gdy wynajem ich nie stanowi stałej działalności gospodarczej danej jednostki,
- 7) organizowaniu i prowadzeniu kursów naukowych lub nauczania, odczytów, wystaw, muzeów, publicznych imprez teatralnych, muzycznych i baletowych, zabaw i wieczorków tanecznych, zwierzyńców, świetlic, domów kultury, bibliotek i czytelni, burs, internatów, przedszkoli, przytułków, schronisk noclegowych i innej działalności służącej celom opieki społecznej, a także sanatoriów i domów wypoczynkowych oraz dorywczego organizowania wycieczek, czasów, kolonii i obozów, jak również innych form wypoczynku.

Art. 26. Zwalnia się od podatku obrotowego działalność wykonywaną przez:

- 1) jednostki gospodarcze podległe Ministrom Obrony Narodowej oraz Spraw Wewnętrznych,
- 2) zakłady ubezpieczeń majątkowych i osobowych,
- 3) banki,
- 4) przedsiębiorstwo państwowe „Polski Monopol Loteryjny”,
- 5) szkoły wyższe, jednostki naukowo-badawcze i podległe im zakłady doświadczalne, laboratoria, wzorownie (biura wzornictwa) i zakłady modelarskie, z wyjątkiem sprzedaży produktów przeznaczonych na rynek,
- 6) spółdzielnie inwalidów niewidomych i spółdzielnie inwalidów oraz ich zakłady uznane za zakłady pracy chronionej, z wyjątkiem obrotów ze sprzedaży produktów określonych w art. 15 ust. 2 i 4,
- 7) spółdzielnie zrzeszone w Centralnym Związku Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego i zakłady tego Związku, o ile działalność ta jest prowadzona na potrzeby własne spółdzielni,
- 8) gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych,
- 9) zakłady doskonalenia zawodowego.

Art. 27. 1. Jeżeli jednostka gospodarcza obowiązana do uiszczania podatku obrotowego według różnych stawek nie ujmuje w ewidencji wszystkich danych potrzebnych do określenia podstawy opodatkowania i wysokości podatku lub sporządza wadliwie dokumenty dotyczące rozliczenia podatku i wskutek tego uniemożliwia prawidłowe obliczenie podatku — organ podatkowy ustala należny podatek przez zastosowanie do całego obrotu podlegającego opodatkowaniu stawki właściwej dla produktu najwyższej opodatkowanego w danej grupie, sprzedanego w okresie objętym rozliczeniem.

2. W razie braku możliwości wyodrębnienia przez jednostkę gospodarczą obrotu nie podlegającego opodatkowaniu lub zwolnionego od podatku, podatek ustala się przez zastosowanie stawki podatkowej określonej w ust. 1 do pełnego obrotu.

3. W razie sprzedaży produktu, dla którego nie ustalono ceny w obowiązującym trybie, pobiera się do czasu jej prawidłowego ustalenia podatek powiększony o 10%, z tym że podstawę opodatkowania stanowi obrót ustalony według cen faktycznie stosowanych.

Rozdział 3

Podatek od płac.

Art. 28. 1. Jednostki gospodarcze uiszczają podatek od płac, obciążający koszty ich działalności.

2. Podstawę opodatkowania stanowi suma wydatków pieniężnych oraz wartość świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalentów, poniesionych bezpośrednio przez jednostkę gospodarczą z tytułu wynagrodzeń za pracę wykonaną przez osoby fizyczne na rzecz tej jednostki, z wyjątkiem:

- 1) wypłat z zysku do podziału i z nadwyżki bilansowej w spółdzielniach,
- 2) rekompensat pieniężnych z tytułu wzrostu cen detalicznych.

3. Z podstawy opodatkowania wyłącza się:

- 1) wydatki uznane odrębnymi przepisami za nie mające charakteru wynagrodzeń za pracę,
- 2) w organizacjach, o których mowa w art. 1 ust. 1 pkt 12, wydatki pieniężne na wynagrodzenia wypłacane pracownikom zatrudnionym w tych organizacjach przy realizacji ich zadań statutowych (niegospodarczych).

4. Stawkę podatku od płac ustala się w wysokości 20% podstawy opodatkowania.

Art. 29. 1. Wolne są od podatku od płac jednostki gospodarcze utworzone na podstawie porozumień między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a rządami obcych państw (art. 1 ust. 1 pkt 4 i 5), jeżeli wynika to z tych porozumień.

2. Minister Finansów ustala ulgi w podatku od płac dla spółdzielni inwalidów i innych jednostek gospodarczych zatrudniających inwalidów i osoby traktowane na równi z inwalidami. Środki uzyskane z tytułu obniżenia kwoty podatku przeznacza się na fundusz rehabilitacji inwalidów.

Rozdział 4

Podatek od nieruchomości.

Art. 30. 1. Jednostki gospodarcze uiszczają podatek od nieruchomości, obciążający koszty ich działalności.

2. Podatek od nieruchomości stanowi dochód własny budżetów terenowych.

3. Opodatkowaniu podlegają:

- 1) budynki i budowle przeznaczone na cele użytkowe,
- 2) grunty, z wyjątkiem gruntów przeznaczonych na cele rolnicze.

4. Za grunty przeznaczone na cele rolnicze, o których mowa w ust. 3 pkt 2, uważa się wszystkie grunty będące własnością lub będące w użytkowaniu jednostek gospodarczych, służące celom produkcji rolnej, do których w szczególności zalicza się:

- 1) grunty określone w ewidencji gruntów jako użytki rolne, to jest: grunty orne, sady, łąki trwałe, pastwiska trwałe oraz grunty pod uprawami wieloletnimi, jak chmielniki i winnice,
- 2) grunty pod stawami rybnymi,
- 3) tereny rolniczego budownictwa gospodarczego,
- 4) tereny pasów wiatrochronnych,
- 5) tereny urządzeń przeciwoerozyjnych,
- 6) tereny ogrodów działkowych i działek przyzagrodowych.

Art. 31. 1. Obowiązek podatkowy, z zastrzeżeniem ust. 2, ciąży na jednostkach gospodarczych w których posiadaniu znajdują się budynki i budowle oraz grunty (właściciel, użytkownik, najemca lub dzierżawca).

2. W razie wynajęcia lub wydzierżawienia nieruchomości:

- 1) przez jednostkę gospodarczą od osoby fizycznej — nieruchomość ta nie podlega opodatkowaniu,
- 2) przez jednostkę gospodarczą osobie fizycznej lub jednostce gospodarki nie uspołecznionej — podatnikiem jest jednostka gospodarcza.

3. Obowiązek podatkowy powstaje od pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego, następującego po powstaniu okoliczności uzasadniających ten obowiązek lub utratę warunków do zwolnienia od podatku.

4. Obowiązek podatkowy wygasa z upływem miesiąca kalendarzowego, w którym ustały okoliczności uzasadniające ten obowiązek lub powstały warunki do zwolnienia od podatku.

5. Jeżeli obowiązek podatkowy powstał lub wygasł w ciągu roku, podatek za ten rok ustala się proporcjonalnie do liczby miesięcy, w których istniał obowiązek podatkowy.

Art. 32. 1. Podstawę opodatkowania stanowi:

- 1) dla budynków i budowli — ich wartość będąca podstawą amortyzacji, chociażby były one całkowicie zamortyzowane. Jeżeli część budynku zajęta jest na cele mieszkalne — podstawę opodatkowania części budynku zajętej na cele użytkowe stanowi część pełnej wartości budynku odpowiadająca procentowemu stosunkowi powierzchni zajętej na cele użytkowe do ogólnej powierzchni całego budynku. Budynek uważa się za przeznaczony w całości na cele użytkowe, jeżeli część budynku przeznaczona na te cele stanowi co najmniej 80% ogólnej powierzchni budynku,

- 2) dla gruntów — powierzchnia tych gruntów.

2. Przez powierzchnię gruntów rozumie się całą powierzchnię gruntów nie wyłączonych z opodatkowania, bez względu na to, czy jest ona zabudowana, czy zajęta na inne cele.

3. Od budynków i budowli oraz gruntów, użytkowanych sezonowo jako domy wypoczynkowe lub w których świadczone są usługi hotelarskie, podatek od nieruchomości pobiera się za okres sezonu.

4. Stawka podatku od nieruchomości wynosi rocznie:

- 1) od budynków i budowli — 2% wartości będącej podstawą amortyzacji,
- 2) od gruntów — 10 zł od 1 m² powierzchni.

5. Rady narodowe stopnia wojewódzkiego mogą obniżać stawki podatku od nieruchomości.

Art. 33. Zwalnia się od podatku od nieruchomości:

- 1) państwowe przedsiębiorstwa użyteczności publicznej,
- 2) zakłady budżetowe oraz gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych działające na zasadach uproszczonych,
- 3) organizacje polityczne, społeczne i zawodowe, z wyjątkiem budynków i budowli oraz gruntów związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą,
- 4) szkoły wyższe i jednostki naukowo-badawcze, z wyjątkiem zakładów doświadczalnych,
- 5) budynki i budowle:
  - a) związane z wykorzystywaniem gruntów na cele produkcji rolnej i leśnej,
  - b) wzniesione na terenie nowych budów, jeżeli są wykorzystywane wyłącznie na potrzeby tych bu-

dów, przez okres realizacji budowy oraz w okresie 6 miesięcy po oddaniu jej do użytku,

- 6) budynki lub ich części przeznaczone na cele mieszkalne oraz budowle i grunty związane z tymi budynkami,
- 7) budynki i budowle oraz grunty:
  - a) stanowiące własność Państwa lub jednostek gospodarki uspołecznionej, a pozostające we władaniu Naczelnej Rady Spółdzielczej, centralnych związków spółdzielni i Centralnego Związku Rzemiosła,
  - b) stanowiące własność Centralnego Związku Spółdzielni Inwalidów oraz Związku Spółdzielni Nievidomych, z wyjątkiem zajętych przez zakłady produkcyjne lub usługowe,
- 8) grunty:
  - a) stanowiące tereny leśnego budownictwa gospodarczego oraz budownictwa wymienionego w pkt 5 lit b),
  - b) zajęte na tereny leśnych pasów ochronnych,
  - c) określone jako leśne w przepisach o państwowym gospodarstwie leśnym,
  - d) zajęte na cele dróg publicznych,
- 9) budynki i budowle oraz grunty stanowiące własność kolei,
- 10) budowle oraz grunty zajęte przez porty lotnicze, rzeczne i morskie,
- 11) rurociągi i zajęte pod nie grunty.

Rozdział 5

Podatek dochodowy.

Art. 34. Jednostki gospodarcze uiszczają podatek dochodowy.

Art. 35. 1. Podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym stanowi zweryfikowany zysk bilansowy, wykazany w rocznym sprawozdaniu finansowym, sporządzonym zgodnie z obowiązującymi podatkami zasadami rachunkowości, zwiększony o koszty i straty uznane za nieuzasadnione.

2. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa rodzaje kosztów i strat uznanych za nieuzasadnione.

3. Do podstawy opodatkowania nie wlicza się zysku lub straty stanowiących udział w wyniku finansowym przedsiębiorstw wspólnych, mieszanych i spółek oraz przedsięwzięć wspólnych.

Art. 36. 1. Dla ustalenia zysku bilansowego do kosztów działalności jednostki gospodarczej zalicza się amortyzację środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, w kwocie wynikającej z obowiązujących stawek amortyzacyjnych.

2. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa zasady amortyzacji środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych oraz wysokość stawek amortyzacyjnych.

Art. 37. 1. Jeżeli organ podatkowy stwierdzi, że wskutek nieprzestrzegania przez podatnika obowiązujących przepisów w zakresie prowadzenia rachunkowości zysk bilansowy został wykazany w niewłaściwej wysokości, wzywa on podatnika do sprostowania sprawozdania finansowego i wyznacza w tym celu odpowiedni termin oraz wskazuje pozycje, które powinny być sprostowane.

2. Jeżeli podatnik nie dokona sprostowania sprawozdania finansowego w wyznaczonym terminie, organ podatkowy ustali podstawę opodatkowania.

Art. 38. 1. Jeżeli organ podatkowy stwierdzi prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób uniemożliwiający ustalenie podstawy opodatkowania i ustali podstawę tę szacunkowo, zobowiązanie podatkowe ustala się przez zastosowanie do takiej podstawy opodatkowania właściwych stawek podatku, zwiększając obliczony podatek o 20%. W uzasadnieniu decyzji ustalającej wysokość podatku dochodowego organ podatkowy wskaże przyczyny powodujące pominięcie w postępowaniu ksiąg i sprawozdania finansowego.

2. Jeżeli organ podatkowy stwierdzi, że podatnik zaliczył do kosztów działalności eksploatacyjnej koszty wytworzenia lub zakupu środka trwałego albo inne koszty inwestycyjne, podatek dochodowy obliczony według właściwych stawek zwiększa się o kwotę równą tym kosztom.

Art. 39. Podatek dochodowy wynosi 60% podstawy opodatkowania.

Art. 40. 1. Podatek dochodowy od:

- 1) przedsiębiorstw mających formę spółek handlowych, w których Skarb Państwa, przedsiębiorstwa państwowe albo inne uspołecznione jednostki gospodarcze mają udział ponad 50% kapitału zakładowego,
- 2) Polskiej Izby Handlu Zagranicznego, Centralnego Związku Rzemiosła, izb rzemieślniczych i cechów, w zakresie ich działalności gospodarczej,
- 3) jednostek gospodarczych, utworzonych przez przedsiębiorstwo państwowe lub inną uspołecznioną jednostkę gospodarczą i zagraniczną osobę prawną lub fizyczną w celu prowadzenia działalności na rynku krajowym i zagranicznym,

— wynosi 65% zysku bilansowego zwiększonego o koszty i straty uznane za nieuzasadnione. Przepis art. 35 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy spółek mających siedzibę za granicą.

Art. 41. Zwalnia się od podatku dochodowego:

- 1) Państwowy Zakład Ubezpieczeń,
- 2) jednostki gospodarcze w zakresie gospodarki rolnej,
- 3) szkoły wyższe i jednostki naukowo-badawcze,
- 4) zakłady budżetowe i gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych, działające na zasadach uproszczonych,
- 5) jednostki gospodarcze zajmujące się utrzymaniem i remontami dróg publicznych, podległe Ministrowi Komunikacji.

Art. 42. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, może wprowadzić ulgi w podatku dochodowym, w szczególności ulgi z tytułu przeznaczenia zysku na cele rozwojowe, stymulujące sprzedaż na eksport, związane z utrzymaniem szkół zawodowych i internatów oraz ulgi dla spółdzielni inwalidów.

Art. 43. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia:

- 1) określa zasady i wysokość opodatkowania podatkiem dochodowym banków i innych instytucji finansowych, Polskiego Monopola Loteryjnego oraz organizacji politycznych, społecznych i zawodowych,
- 2) określa stawki podatku dochodowego od jednostek gospodarczych, o których mowa w art. 1 ust. 1 pkt 3 i 5, jeżeli porozumienia bądź umowy o ich utworzeniu nie zawierają postanowienia o wysokości tego podatku,
- 3) może określać szczególne zasady obliczania i uiszczania podatku dochodowego przez jednostki gospodar-

cze, dla których na podstawie ustawy o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych jest prowadzony rachunek wyrównawczy.

Art. 44. Minister Finansów, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowe zasady uiszczania w ciągu roku podatkowego zaliczek na podatek dochodowy oraz zasady ustalania i uiszczania tego podatku przez jednostki gospodarcze, dla których rokiem podatkowym jest rok gospodarczy.

Rozdział 6

Przepisy szczególne, przejściowe i końcowe.

Art. 45. 1. Minister Finansów, w drodze rozporządzenia, określa:

- 1) szczegółowe zasady obliczania podatków oraz terminy i tryb ich płatności,
- 2) zasady opodatkowania nadmiernych ubytków, produktów, a także wzory rozliczeń (sprawozdań, deklaracji) podatkowych oraz tryb ich sporządzania i przedstawiania organom podatkowym.

2. Minister Finansów, w wypadkach gospodarczo uzasadnionych, może wprowadzać podmiotowe i przedmiotowe ulgi i zwolnienia podatkowe.

3. Minister Finansów przekazuje właściwej komisji sejmowej informację o wprowadzonych w ciągu roku ulgach i zwolnieniach podatkowych.

Art. 46. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa wypadki, w których jednostki gospodarcze są obowiązane do przeszacowania zapasów surowców, materiałów, produkcji nie zakończonej, wyrobów gotowych i towarów, oraz zasady rozliczania wyników tego przeszacowania z budżetem.

Art. 47. 1. Do czasu zmiany ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji organ podatkowy, w razie stwierdzenia, że zobowiązanie podatkowe nie zostało przez jednostkę gospodarczą uiszczone w obowiązującym terminie, zamiast wszczynać postępowanie egzekucyjne może przesłać bankowi finansującemu zlecenie pokrycia należności.

2. Zlecenie, o którym mowa w ust. 1, bank przyjmuje bez ograniczenia kwotowego i dokonuje przelewu należności objętej zleceniem na rachunek budżetu.

Art. 48. 1. Minister Finansów dla określonych produktów bądź grup produktów, których dotyczy stawka podatku obrotowego w wysokości 10% osiągniętego obrotu, oraz dla usług, których dotyczy stawka — 5% podstawy opodatkowania (art. 15 ust. 1 i 5), może w okresie do 1985 r. stosować zwolnienia od podatku i ulgi podatkowe oraz obniżać bądź podwyższać stawki podatkowe, jeżeli uzasadnia to poziom cen.

2. Zwolnienia od podatku obrotowego, ulgi podatkowe oraz wysokość stawek podatkowych, o których mowa w ust. 1, określa się w tabeli stawek (art. 15 ust. 8).

Art. 49. 1. Jednostki gospodarcze, w których udział należny za 1983 r. podatku dochodowego w zysku bilansowym za ten rok jest wyższy niż 60%, uiszczają w latach 1984—1986 podatek dochodowy w podwyższonej wysokości.

2. Podwyżka podatku stanowi kwotę będącą różnicą między podatkiem dochodowym należnym za 1983 r. a kwotą odpowiadającą 60% zysku bilansowego za ten rok, z tym że podwyżka ta podlega corocznie zmniejszeniu o 25%, począwszy od roku podatkowego 1984.

Art. 50. Podatek dochodowy obliczony zgodnie z art. 39 i 49 nie może być wyższy niż 80% podstawy opodatkowania określonej w art. 35 ust. 1.

Art. 51. 1. Jednostki gospodarcze, w których udział należnego za 1983 r. podatku dochodowego w zysku bilansowym za ten rok jest niższy niż 45%, uiszczają w latach 1984—1986 podatek dochodowy w obniżonej wysokości.

2. Podatek dochodowy obliczony zgodnie z art. 39 obniża się o kwotę będącą różnicą między kwotą stanowiącą 60% zysku bilansowego jednostki gospodarczej za 1983 r. a podatkiem dochodowym należnym za ten rok, z tym że kwota obniżki podlega corocznie zmniejszeniu o 25%, począwszy od roku podatkowego 1984.

3. Podatek dochodowy obliczony zgodnie z ust. 2 nie może być niższy niż 30% podstawy opodatkowania określonej w art. 35 ust. 1.

Art. 52. Przez należny za 1983 r. podatek dochodowy rozumie się podatek obliczony według zasad obowiązujących w tym roku, jednak bez uwzględnienia w podstawie opodatkowania kosztów i strat nieuzasadnionych, a także bez uwzględnienia:

- 1) ulg podatkowych,
- 2) zwolnień podatkowych,
- 3) zwiększeń podatku określonych w ustawie.

Załącznik nr 1 do ustawy z dnia 26 lutego 1982 r.

WYKAZ PRODUKTÓW I USŁUG LUKSUSOWYCH

1. Przyczepy campingowe.
2. Bronń myśliwska, z wyjątkiem popularnej broni śrutowej.
3. Aparaty i obiektywy fotograficzne oraz kamery filmowe wysokiej klasy, sprzedawane w sieci detalicznej.
4. Zegarki z metali szlachetnych.
5. Meble stylowe i stylizowane.
6. Drewno mahoniowe, modrzewiowe, dębowe i jesionowe oraz produkowana z tego drewna tarcica.
7. Marmur i alabaster oraz półfabrykaty i wyroby z tych materiałów.
8. Dywany i chodniki z wełny 100%.
9. Szkło kryształowe o najwyższej klasie szlifów.
10. Porcelana stołowa, zestawy stołowe z dekoracją klasy specjalnej z użyciem platyny, kobaltu itp.
11. Wyroby z bursztynu o cenie detalicznej powyżej 5.000 zł za sztukę.
12. Futra i inne wyroby ze skór lisów, karakulów, norek, piżmaków, kun i tchórzy.
13. Wyroby ze złota, platyny i srebra oraz inne wyroby jubilerskie o cenie detalicznej powyżej 30.000 zł za sztukę, z wyłączeniem naczyń i przedmiotów liturgicznych.
14. Usługi zakładów gastronomicznych kategorii „Lux” i hoteli kategorii „Lux”.
15. Wycieczki zagraniczne pozaeuropejskie organizowane przez biura podróży, z wyłączeniem wyjazdów leczniczych i wyjazdów szkoleniowych grup młodzieży (z podstawy opodatkowania wyłącza się koszt biletu lotniczego).

Uwaga:

Poz. 1—9 i 11—13 obejmują także produkty wykonane przez zakład usługowy na zlecenie zamawiającego.

Załącznik nr 2 do ustawy z dnia 26 lutego 1982 r.

WYKAZ SUROWCÓW, PRZY KTÓRYCH UŻYCIU PRZYSŁUGUJE ULGA PODATKOWA BĄDŹ ZWOLNIENIE OD PODATKU OBROTOWEGO

1. Piasek, z wyjątkiem wypadku użycia go do wyrobu szkła.
2. Żwir.
3. Kamienie (wapień, margle, gips, kreda, łupki, tufy itp.)
4. Ziemia okrzemkowa.
5. Gлина i glinki.
6. Materiały rozbiórkowe budowlane oraz żużle.
7. Torf.
8. Węgiel brunatny.
9. Rogożyna (pałka wodna).
10. Glony morskie.
11. Sitowie.
12. Rośliny dziko rosnące, z wyjątkiem ziół leczniczych.
13. Łyko.
14. Kasztany i żołądźce.
15. Korzenie, kora, liście, igliwie oraz gałęzie drzew i krzewów.
16. Trawą i mech.
17. Trawą morską.
18. Żywice.
19. Szyszki.
20. Słoma (w tym również ryżowa).
21. Sorgo.